

RAAP-RAPPORT 5875

Nieuwbouwwijk Lochterweg te De Mortel

Gemeente Gemert-Bakel
Archeologisch vooronderzoek: een
proefsleuvenonderzoek met doorstart naar
opgraving

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Titel: Nieuwbouwwijk Lochterweg te De Mortel, gemeente Gemert-Bakel; archeologisch vooronderzoek: een proefsleuvenonderzoek met doorstart naar opgraving

Versie: 26-09-2023

Auteur: R.E.E. Roggen MA & S. Reinders MA

Projectcode: DMLOC3

Bestandsnaam: RAAPrap_5875_DMLOC3_20230926

Autorisatie: drs. W. de Baere

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuvenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2023

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Het bevoegd gezag heeft het rapport goedgekeurd.

Samenvatting

In opdracht van keizersberg Vastgoed BV heeft RAAP op 24 mei 2022 een archeologisch proefsleuvenonderzoek met doorstart naar opgraving uitgevoerd in het kader van het project 'Nieuwbouwwijk Lochterweg' in de gemeente Gemert-Bakel.

Het doel van het proefsleuvenonderzoek was het vaststellen van de archeologische waarde van het terrein. Hiertoe was het noodzakelijk inzicht te krijgen in de precieze aard en omvang van de vindplaats.

Tijdens het onderzoek is in het onderzoeksgebied één proefsleuf aangelegd, die dezelfde dag is uitgebreid tot een totaal oppervlak van 248 m². Dit komt neer op een dekkingsgraad van 67% van het totale onderzoeksgebied.

Het onderzoek heeft aangetoond dat binnen het onderzoeksgebied resten voorkomen van een boerenerf dat in 1857 in onbruik is geraakt. Resten van de boerderij bestaan onder andere uit een 6 bij 6 meter grote potstal en de resten van de erfinrichting uit onder andere een 5 m lange en 140 cm brede kuil waarvan de functie onbekend is. Aantoonbaar oudere archeologische resten zijn niet aangetroffen.

Deze 19de eeuwse vindplaats is niet behoudenswaardig gewaardeerd op zowel haar fysieke- als inhoudelijke kwaliteit. RAAP stelt daarom voor om het volledige onderzoeksgebied te ontheffen van de dubbelbestemming waarde archeologie.

Dit advies is op 23 juni overgenomen in het selectiebesluit van de gemeente Gemert-Bakel. Opgemerkt wordt dat ondanks het archeologisch onderzoek is afgerond, het kan voorkomen dat tijdens de graafwerkzaamheden alsnog archeologische sporen of vondsten worden aangetroffen, zogenoemde toevalsvondsten. Indien dit het geval is, dan moet dit conform de Erfgoedwet, paragraaf 5.4 gemeld worden bij de gemeente Gemert-Bakel.

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud	4
1 Inleiding	5
1.1 Administratieve gegevens	7
1.2 Voorgaand onderzoek	7
1.3 Doelstellingen en onderzoeksvragen	9
2 Methoden	10
2.1 Algemeen	10
2.2 Werkputten	11
2.3 Documentatie en registratie	11
2.4 Behandeling van sporen	11
2.5 Behandeling van vondsten	12
2.6 Behandeling van profielen	12
2.7 Bemonstering	12
2.8 Uitwerking	12
2.9 Afwijking en aanpassing van de onderzoeksstrategie	12
3 Resultaten	13
3.1 Landschap en stratigrafie	13
3.2 Resultaten archeologie	17
3.3 Grondsporen en vondsten	17
3.4 Interpretatie van de vindplaats	25
3.5 Waardestelling	27
3.6 Beantwoording van de onderzoeksvragen	28
4 Conclusie	32
Literatuur	33
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	34

1 Inleiding

In opdracht van Keizersberg Vastgoed BV heeft RAAP op 24 mei 2022 in Gemert-Bakel een archeologisch proefsleuvenonderzoek met doorstart naar opgraving uitgevoerd op een 1,2 ha groot grasland aan de Lochterweg. Uit figuur 1 blijkt dat het plangebied (zwarte stippellijn) direct ten noordoosten ligt van de dorpskern van De Mortel (gemeente Gemert-Bakel). De opdrachtgever is voornemens om in dit plangebied woningbouw te realiseren (zie figuur 2). Om de 'Nieuwbouwwijk Lochterweg' te bouwen wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld. Onderhavig onderzoek kadert in dit proces.

Figuur 1. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) en onderzoeksgebied (rode stippellijn). Inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Inrichtingsplan 'Nieuwbouwwijk Lochterweg' met aanduiding grens plangebied (oranje stippellijn) en grens onderzoeksgebied (rode lijn).

In februari 2022 is de bekende archeologische waarde van het plangebied reeds onderzocht door middel van een archeologisch bureau- en een verkennend booronderzoek (Veldhuizen, van & Keunen, 2022). Geadviseerd werd om voor grote delen van het plangebied in het nieuwe bestemmingsplan geen dubbelbestemming archeologie te hanteren. Enkel voor een 370 m² grote locatie van een historisch erf, in het meest noordelijke deel van het plangebied, is geadviseerd een dubbelbestemming archeologie op te nemen met een vrijstellingsgrens voor bodemingrepen tot 30 cm -mv. Het doel van onderhavig onderzoek was om de archeologische waarde van dit onderzoeksgebied (rode omlijnd op figuur 1 en figuur 2) te onderzoeken, en te kijken of hier behoudenswaardige vindplaatsen voorkomen.

De werkzaamheden zijn uitgevoerd onder certificaat BRL4000, conform artikel 5.4 van de erfgoedwet. Onderzoeksdocumentatie en vondstmateriaal zullen worden overgedragen aan het depot van de

provincie Noord-Brabant. Voorafgaand aan het onderzoek is, conform de KNA een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (van Veldhuizen, 2022). Dit PvE diende als uitgangspunt voor het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als norm. RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, alsmede 4004 Opgraven (landbodems).

Leeswijzer

Met de term plangebied wordt het volledige projectgebied bedoeld. Met de term onderzoeksgebied wordt het gebied bedoeld waarvoor in het nieuwe bestemmingsplan een dubbelbestemming wordt gehanteerd en die door middel van proefsleuven werd onderzocht.

Zie bijlage 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

1.1 Administratieve gegevens

Plangebied	Onderzoeksgebied Lochterweg te De Mortel
Opdrachtgever	keizersberg Vastgoed BV
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. P.T. Pop
Bevoegde overheid	Gemeente Gemert-Bakel
Contactpersoon bevoegde overheid	Dhr. S. Beuger – Adviseur Archeologie en Cultuurhistorie
Plaats	De Mortel
Gemeente	Gemert-Bakel
Provincie	Noord-Brabant
Coördinaten	177545/394730
Toponiem	Lochterweg (ongenummerd)
Periode veldwerk	24 mei 2022
Projectleider	R. Roggen
Projectmedewerkers	S. Reinders & M. Lipsch
Onderzoeksmeldingsnummer	5253599100
Bewaarplaats documentatie en vondsten	RAAP Zuid en op termijn ARCHIS, E-Depot en het provinciaal Depot

Tabel 1. Administratieve gegevens.

1.2 Voorgaand onderzoek

Soort onderzoek	Uitvoerder	Uitvoeringsperiode	Rapportage
Gemeentelijke archeologische verwachtings- en beleidskaart	Het Archeologie Bureau	2016	Water, van de, 2016
Bureau- en inventariserend veldonderzoek(verkennende fase)	RAAP	Maart 2022	Veldhuizen, van & Keunen, 2022

Tabel 2. Overzicht van voorgaande voor het plangebied relevante onderzoeken.

In 2016 is de archeologische waarde van het plangebied in kaart gebracht bij het opstellen van de gemeentelijke archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart (Water, van de, 2016). Op de archeologische verwachtingskaart heeft het grootste deel van het plangebied een middelhoge archeologische verwachting (beleids categorie 5). Enkel onderhavig onderzoeksgebied is vanwege de voormalige aanwezigheid van een historisch erf ingekleurd als 'gebied met een hoge archeologische verwachting, specifiek voor dorpskernen' (beleids categorie 3).

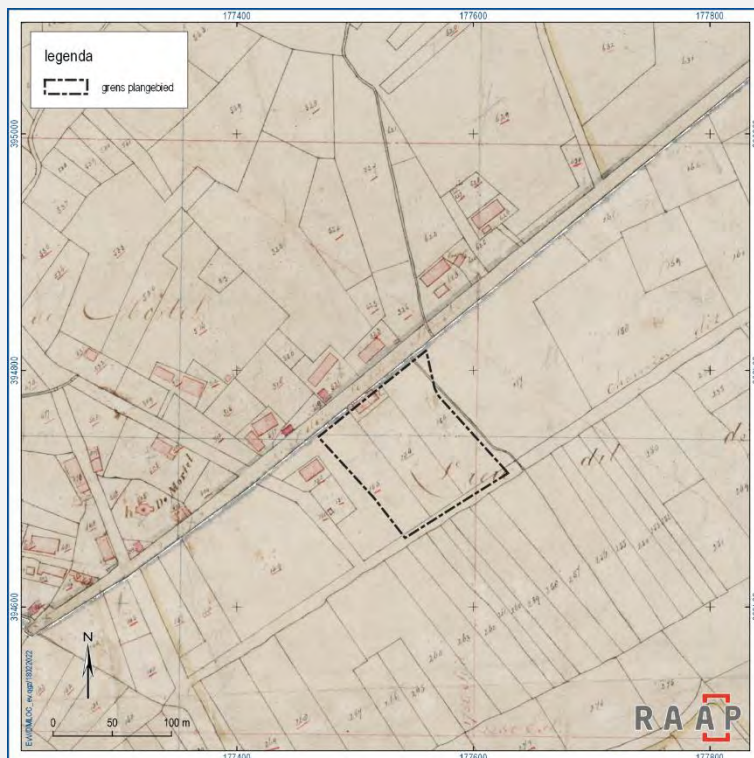
Zoals eerder gesteld is in februari 2022 een archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek (Veldhuizen, van & Keunen, 2022) uitgevoerd. In onderstaand kader worden de resultaten van dit onderzoek kort toegelicht.

Naar Veldhuizen, van & Keunen, 2022

Landschap en bodem

Landschappelijk gezien ligt het plangebied op de overgang van de Peelhorst in het oosten naar de Roerdalslenk in het westen. De ondergrond in het gebied bestaat uit dekzand, waarop volgens de bodemkaart een hoge zwarte enkeerdgrond (esdek) is ontwikkeld. Tijdens het veldonderzoek zijn geen resten van een esdek aangetroffen. De bodemopbouw in het gebied bestaat grotendeels uit A-C profielen, waarbij de 30 tot 40 cm dikke bouwvoor meteen (of onder een menglaag) op een relatief natte C-horizont ligt.

Bekende archeologische en historische waarden

Figuur 3. Het plangebied weergegeven op de kadastrale minuutplannen uit 1811-1832 (minuutplan Gemert, Noord-Brabant, sectie E-blad 02 en sectie F-blad 01; bron: <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>).

Bij eerdere onderzoeken zijn in een landschappelijk vergelijkbare omgeving (overgangssituatie Peelhorst naar Roerdalslenk) enkel sporen van landbouwkundig gebruik van het gebied uit de (late) middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen. Archeologische spoorcomplexen gerelateerd aan oudere bewoning of begraving zijn in de omgeving niet bekend.

Uit historische kaarten blijkt dat het plangebied in het begin van de 19de eeuw gebruikt werd als weiland en akkerland (zie figuur 3), en ontsloten werd door de Lochterweg in het noordwesten en de Sprenksteeg in het zuidoosten. De ontwatering van het gebied vond plaats door de direct ten oosten van het plangebied gelegen waterloop 'De Rips', waarvan de loop in de tweede helft van de 20^e eeuw is gewijzigd. Het uiterste noorden van het plangebied hoorde toe tot een boerenerf. Bekend is dat de aan de Lochterweg gelegen langgevelboerderij in 1857 is gesloopt, waarna het erf ook in bouwland werd omgezet.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van het vooronderzoek is voor het plangebied een hoge verwachting gespecificeerd voor het voorkomen van het historisch erf (noordelijk deel plangebied) en voor resten van randactiviteiten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd (o.a. de weg 'Sprenksteeg' en de waterloop 'De Rips'). Deze resten worden direct onder de bouwvoor verwacht, op een diepte van 30 cm -mv.

Voor resten van randactiviteiten uit het neolithicum t/m de volle middeleeuwen is een middelhoge verwachting gespecificeerd.

Voor resten van bewoning uit het neolithicum t/m de volle middeleeuwen is gezien de relatief natte situatie een lage verwachting gespecificeerd.

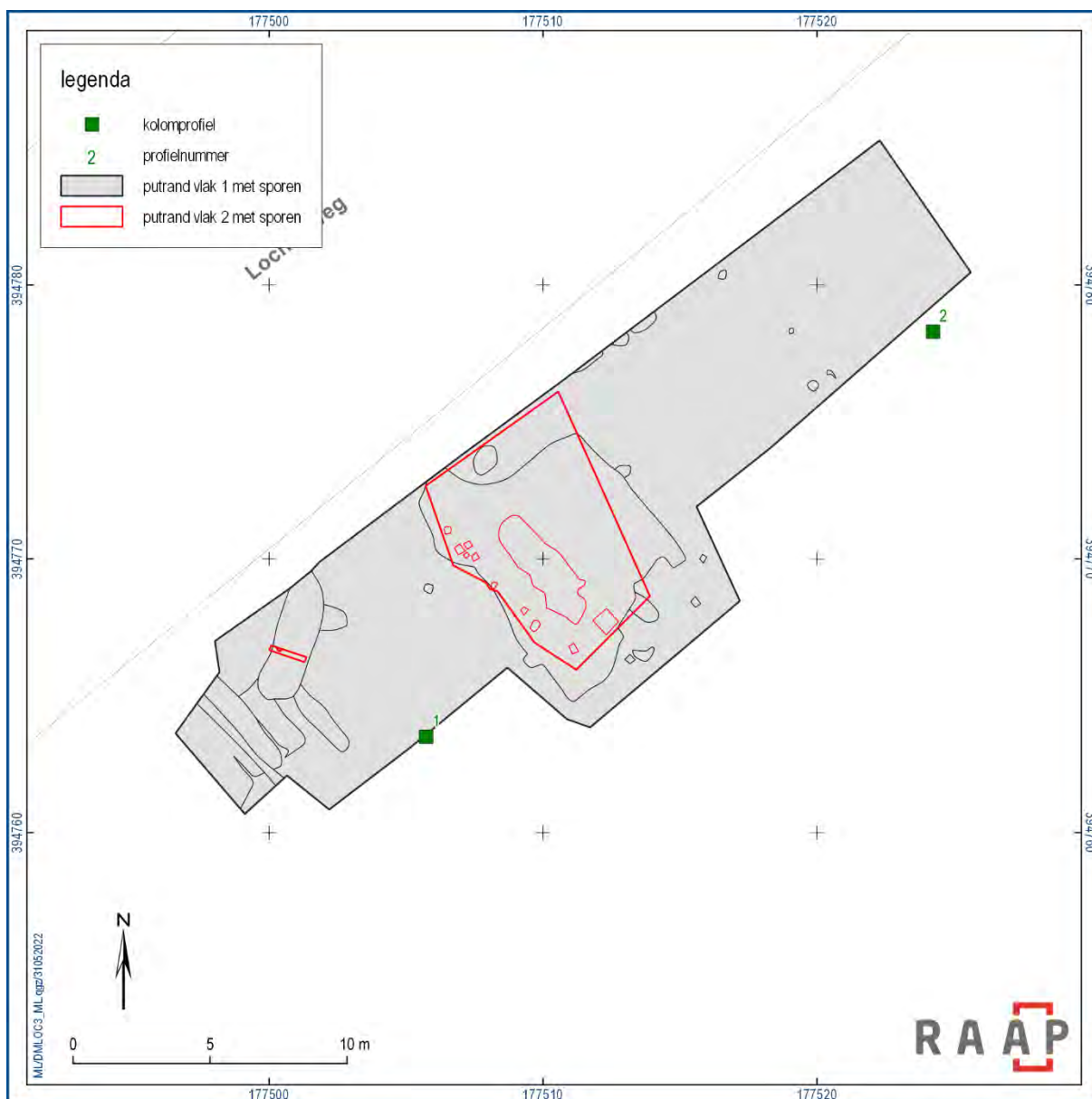
1.3 Doelstellingen en onderzoeksvragen

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd om vast te stellen of zich binnen de begrenzing van het onderzoeksgebied (zie figuur 1) behoudenswaardige archeologische resten bevinden. Het doel is inzicht te verkrijgen in de precieze aard, omvang, diepteligging en datering van de archeologische resten, en te bepalen of het gaat om een behoudenswaardige vindplaats. In het Programma van Eisen (PvE; Veldhuizen, van, 2022) zijn hiervoor onderzoeksvragen geformuleerd. Deze onderzoeksvragen worden achteraan in dit rapport beantwoord (zie § 3.6). Bovendien dient duidelijk gemaakt worden wat de consequenties zijn van de onderzoeksresultaten voor de verdere planvorming in het plangebied.

2 Methoden

2.1 Algemeen

Zoals uit het vooronderzoek is gebleken, was de kans groot dat binnen het onderzoeksgebied archeologische resten worden aangetroffen van een historisch boerenerf. Om inzicht te krijgen in de aard van deze vindplaats en om vast te stellen of er daadwerkelijk archeologische sporen aanwezig zijn, is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.

Figuur 4. Overzicht van de in de proefsleuf aangelegde vlakken en de gedocumenteerde profielen.

2.2 Werkputten

Conform het puttenplan opgenomen in het PvE is centraal in het onderzoeksgebied één proefsleuf aangelegd (zie figuur 4) die parallel ligt aan de zuidwest-noordoost georiënteerde Lochterweg. Om een eventuele doorstart tot opgraven mogelijk te maken is om praktische redenen reeds bij aanvang van het werk besloten om ook de strook tussen de geplande proefsleuf en de sloot langs de wegberm onmiddellijk te betrekken bij deze sleuf. Door de sleuf breder aan te leggen dan voorzien had de initiële proefsleuf reeds een afmeting van 6 bij 31 meter.

Na overleg met Sjoerd Beuger (gemeentelijk archeoloog) is bovendien besloten om een in het vlak aanwezige potstal volledig vrij te leggen. Hiervoor is de proefsleuf ter hoogte van de potstal vier meter in zuidwestelijke richting uitgebreid. Om ook inzicht te krijgen in de aard van een greppelcomplex in het uiterste zuidwesten van de proefsleuf, is de sleuf hier ook drie meter uitgebreid. De totale omvang van de proefsleuf bedraagt 248 m². Uiteindelijk is wel 67% van het 370 m² grote onderzoeksgebied vlakdekkend onderzocht.

Deze proefsleuf wordt in dit rapport aangeduid met de afkorting WP1.

2.3 Documentatie en registratie

De proefsleuf is gegraven met een mobiele kraan met gladde bak. De ontgraving geschiedde in lagen van circa 5 cm, waarbij de ontgraving intensief is afgezocht met een metaaldetector. Op deze wijze is een eerste vlak aangelegd onder de bouwvoor (zie figuur 4), in de top van de pleistocene bodem op een diepte van circa 40 cm -mv. (circa 17,8 m +NAP; zie figuur 20 in bijlage 4). Bij het machinaal couperen en het afwerken van de potstal is onder dit circa 30 cm diepe spoor een tweede vlak aangelegd (zie figuur 21 in bijlage 4).

De sporen zijn digitaal ingemeten met een RTK-GPS met een conform KNA-eis OS02 maximale afwijking van 3 cm in zowel het horizontale als verticale vlak. Ook de hoogte van de aangelegde vlakken ten opzichte van NAP is bepaald met een GPS. De ruwe GPS-bestanden zijn na het veldwerk uitgelezen, gecontroleerd en gecorrigeerd.

De sporen zijn in een doorlopende reeks genummerd en worden in dit rapport aangeduid met een S (bijv. S12). Dit geldt ook voor de vondsten, welke aangeduid worden met een V (bijv. V1). Spoor- en vondstgegevens zijn aan het einde van het veldwerk ingevoerd in de Odile database.

In het algemeen geldt dat sporen en vondsten zijn gedocumenteerd conform specificaties OS04 en OS05 van de BRL4000.

2.4 Behandeling van sporen

Om sporen te traceren en sporenclusters zo goed mogelijk te kunnen begrenzen, is het vlak grotendeels handmatig opgeschaafd. Met het oog op het doel van het onderzoek (zoveel mogelijk gegevens verzamelen) zijn bijna alle sporen gecoupeerd, wat geen standaard werkwijze is bij een proefsleuvenonderzoek. Van sporen met een diepte van meer dan 9 cm is een coupetekening (schaal 1:20) en foto gemaakt. Minder diepe sporen zijn niet getekend, maar wel gefotografeerd. De diepte en vorm van deze sporen is vastgelegd in de database.

Om de gelaagdheid binnen het onderzoeksgebied aan te duiden is gebruik gemaakt van een algemeen spoornummer voor de bouwvoor (S9000) en een algemeen spoornummer voor de BC-horizont (S5500).

2.5 Behandeling van vondsten

Bij de vlakaanleg en bij het couperen van sporen zijn vondsten per spoorvulling verzameld. Voor het verzamelen van metaalvondsten is tijdens het aanleggen van de vlakken intensief gebruik gemaakt van een metaaldetector.

2.6 Behandeling van profielen

In de werkput zijn twee, circa 1 m brede profielkolommen opgeschaafd, gefotografeerd, getekend en beschreven vanaf het maaiveld. De locatie ervan is ingemeten met de RTK-GPS (met X-, Y- en Z-coördinaten; zie figuur 4). De profielen zijn beschreven in het RAAP-boorbeschrijvingsysteem Deborah3 (zie bijlage 3).

2.7 Bemonstering

Tijdens het onderzoek zijn geen sporen bemonsterd ten behoeve van historisch ecologisch- of dateringsonderzoek.

2.8 Uitwerking

Na afloop van het veldwerk is een laatste controle uitgevoerd en zijn de analoge profiel- en coupetekeningen gedigitaliseerd en de vondsten gewassen en gesplitst per materiaalcategorie.

Aangezien geen behoudenswaardige vindplaatsen zijn aangetroffen is na afloop van het veldwerk besloten om de resultaten direct te rapporteren in dit eindrapport.

Gedetailleerde spoor- en vondstinformatie is te raadplegen in het e-depot.

2.9 Afwijking en aanpassing van de onderzoeksstrategie

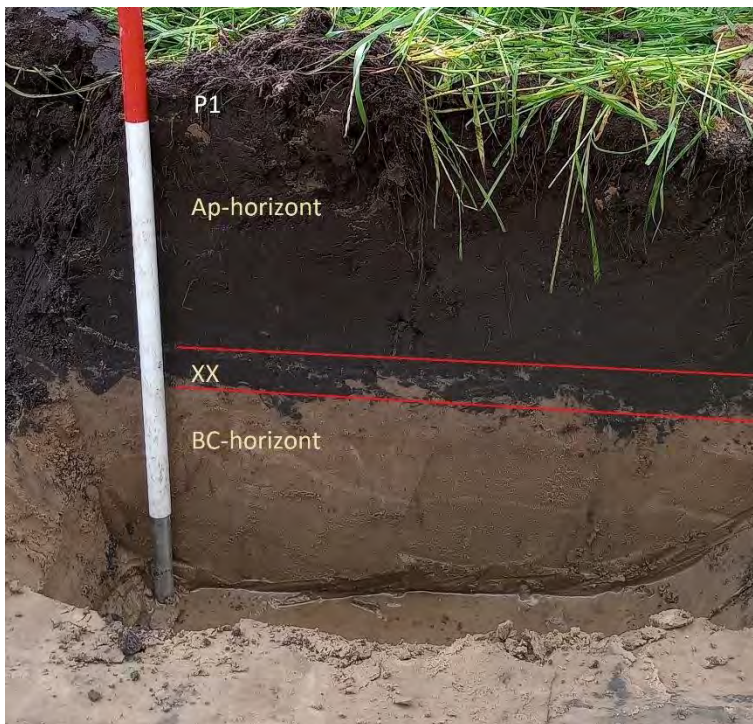
Behalve dat de proefsleuf breder aangelegd is dan voorzien, is tijdens het onderzoek niet afgeweken van de onderzoekstrategie.

3 Resultaten

3.1 Landschap en stratigrafie

Een vindplaats kan niet los worden gezien van het landschap waarin hij is gelegen. Voor een correcte interpretatie is het dan ook van belang om de landschappelijke context inzichtelijk te maken. In het onderstaande wordt kort ingegaan op de geologische, geomorfologische en bodemkundige aspecten van het plangebied en directe omgeving.

De bodemopbouw in het plangebied is gecontroleerd door middel van twee kolomprofielen (P1 en 2; zie bijlage 5). In beide profielen bleek dat de bovengrond bestaat uit donker bruingrijs matig siltig zand (Zs2; zie figuur 5), met enkele puin- en houtskoolbrokjes. Onder deze 30 cm dikke regelmatig geploegde bouwvoor (Ap-horizont) ligt een 10 tot 15 cm dikke laag donker bruingrijs matig siltig zand met licht bruingrijze brokken zwak siltig zand (Zs1). Deze laag werd geïnterpreteerd als een menglaag (XX) tussen de bouwvoor en het onderliggende ongeroerde dekzand. Uit verschillende in het vlak aanwezige noordwest-zuidoost georiënteerde ploegsporen bleek dat de bouwvoor verschillende malen dieper is bewerkt (zie figuur 6), waarbij deze menglaag is ontstaan. Op een diepte tussen 40 en 45 cm - mv. ofwel op een hoogte van circa 17,9 m +NAP gaat de menglaag over in licht bruingrijs zwak siltig zand, met enkele mangaan- en roestvlekken. Vanwege de bruingrijze kleur is deze laag als BC-horizont geïnterpreteerd. Op een diepte van 70 cm -Mv. is in de profielen grondwater vastgesteld.

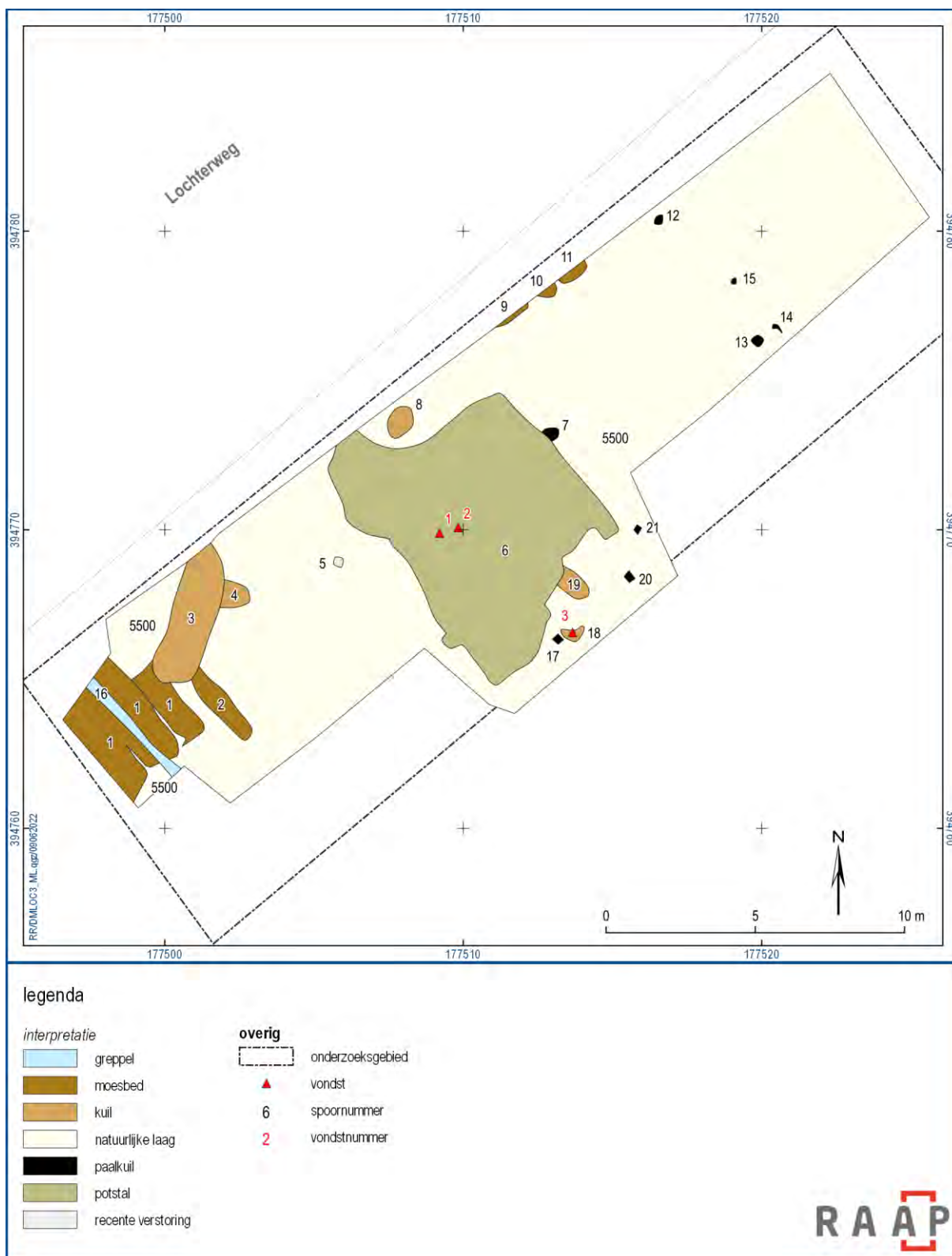
Figuur 5. Foto van profiel 1 met interpretatie. De bodem van het profielputje is nat door uittredend grondwater.

In bodemkundige zin is er sprake van een lage zwarte enkeerdgrond, die op restanten ligt van een tot in de BC-horizont afgetopte natte veldpodzol. In archeologische zin is het oorspronkelijke maaiveld afgetopt. Enkel in het dekzand ingegraven resten zullen deels bewaard zijn.

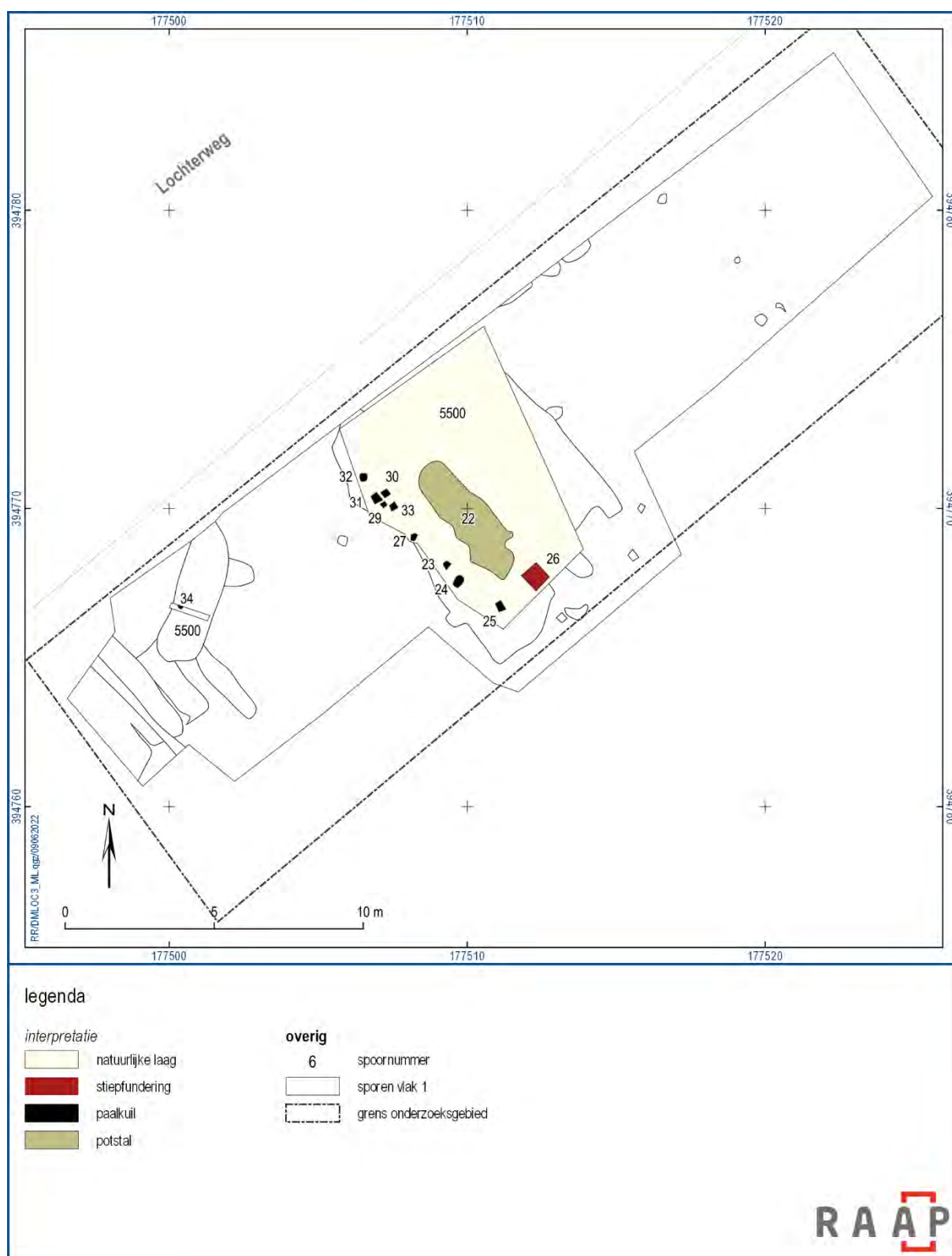
Deze vaststelling stemt overeen met de resultaten van het vooronderzoek, waarbij destijds onder een 30 à 40 cm dikke bouwvoor meteen (of onder een menglaag) een relatief natte C-horizont is aangeboord. Als reden voor de slechte waterhuishouding werd verwezen naar de landschappelijke ligging van het plangebied op de overgang van de Peelhorst in het oosten naar de Centrale Slenk in het westen (met kwel in de omgeving van de Peelrandbreuk).

Figuur 6. Foto van vlak 1 in zuidwestelijke richting met verschillende donker bruine ploeg- of cultivatorsporen.

Figuur 7. Allesporenkaart vlak 1.

Figuur 8. Allesporenkaart vlak 2.

3.2 Resultaten archeologie

3.2.1 Inleiding

Tijdens het onderzoek zijn in de opgravingsvlakken 34 spoornummers uitgedeeld aan: paalkuilen (n=19), waarvan twee met kern; kuilen (n=5); moesbedden (n=5), greppels (n=1); een potstal (n=2); een poerfundering (n=1) en een recente verstoring (n=1). In onderstaande paragraaf worden de belangrijkste sporen per spoorcategorie toegelicht. Aangezien het onderzoek verdeeld over vijf vondstzakken slechts zes vondsten (2 stuks aardewerk, 1 tegelfragment, 1 stukje leisteen en 1 ijzeren muurbeslag) heeft opgeleverd, worden deze vondsten besproken in relatie tot hun vondstcontext. Een volledig overzicht van de aangetroffen sporen en vondsten is achteraan dit rapport te vinden in de bijgevoegde sporenlijst (bijlage 2) en vondstenlijst (bijlage 3). Een overzicht van de aangelegde vlakken en hierin gevonden sporen en vondsten is weergegeven op figuur 7 en figuur 8.

3.3 Grondsporen en vondsten

Potstal

Het omvangrijkste spoor bevindt zich centraal in de proefsleuf en betreft een min of meer vierkantig grondspoor (S6) van circa 6 bij 6 meter (zie figuur 7). Zowel aan de noordwest- als aan de zuidoostzijde van het spoor kent de begrenzing van S6 een grillig verloop, terwijl aan de noordoostzijde het spoor wel relatief recht begrensd wordt (zie figuur 9). Op basis van de omvang, vorm en de historische context is dit spoor reeds in het veld geïnterpreteerd als de restanten van de potstal van de voormalige 19de eeuwse boerderij.

Figuur 9. Resten van de potstal (S6) in vlak 1.

De potstal is opgevuld met matig humeus donker bruingrijs gevlekt zand. In deze demplaag (S6#0) bevonden zich brokken houtskool en baksteen.

Op één vondst na, zijn alle vondsten afkomstig uit de demplaag van de potstal (S6#0) of uit de direct bovenliggende bouwvoor (S9000). Deze vondsten bestaan uit één scherfje van dikwandig steengoed vaatwerk en één scherfje van een bord uit blauw beschilderd faïence (V1#0). Behalve het aardewerk is uit de vulling ook een fragment van een wit geëmailleerde tegel (V1#1), één stukje van een grijze leisteen (V1#2) en een ijzeren muurbeslag (V2#0) gevonden (zie figuur 10). De datering van deze vondsten in de late nieuwe tijd stemt overeen met de 19de eeuwse context van het boeren erf.

Figuur 10. Vondsten uit de Potstal (V1 en 2) en uit een kuil (V3).

Om de diepte en de vorm van de verticale doorsnede van de potstal vast te leggen is de zuidoostelijke helft van het spoor afgewerkt, waarbij de hierbij ontstane putrand als coupe is afgestoken (zie figuur 11). Uit deze coupe blijkt dat de potstal redelijk vlak is uitgegraven tot 30 cm diep. Op de bodem van de potstal lijkt een deel van de oorspronkelijke vulling wel nog aanwezig (S6#1). Deze donkerbruine zandvulling is op enkele C-vlekken na 'schoon' en is als zodanig in vlak 2 gedocumenteerd (S22; zie figuur 8). Opvallend is het gebrek aan groene fosfaat vlekken in het onderliggende dekzand, die wel verwacht werden onder de voormalige met mest en plaggen opgevulde potstal.

Figuur 11. Coupe op S6.

Paalkuilen

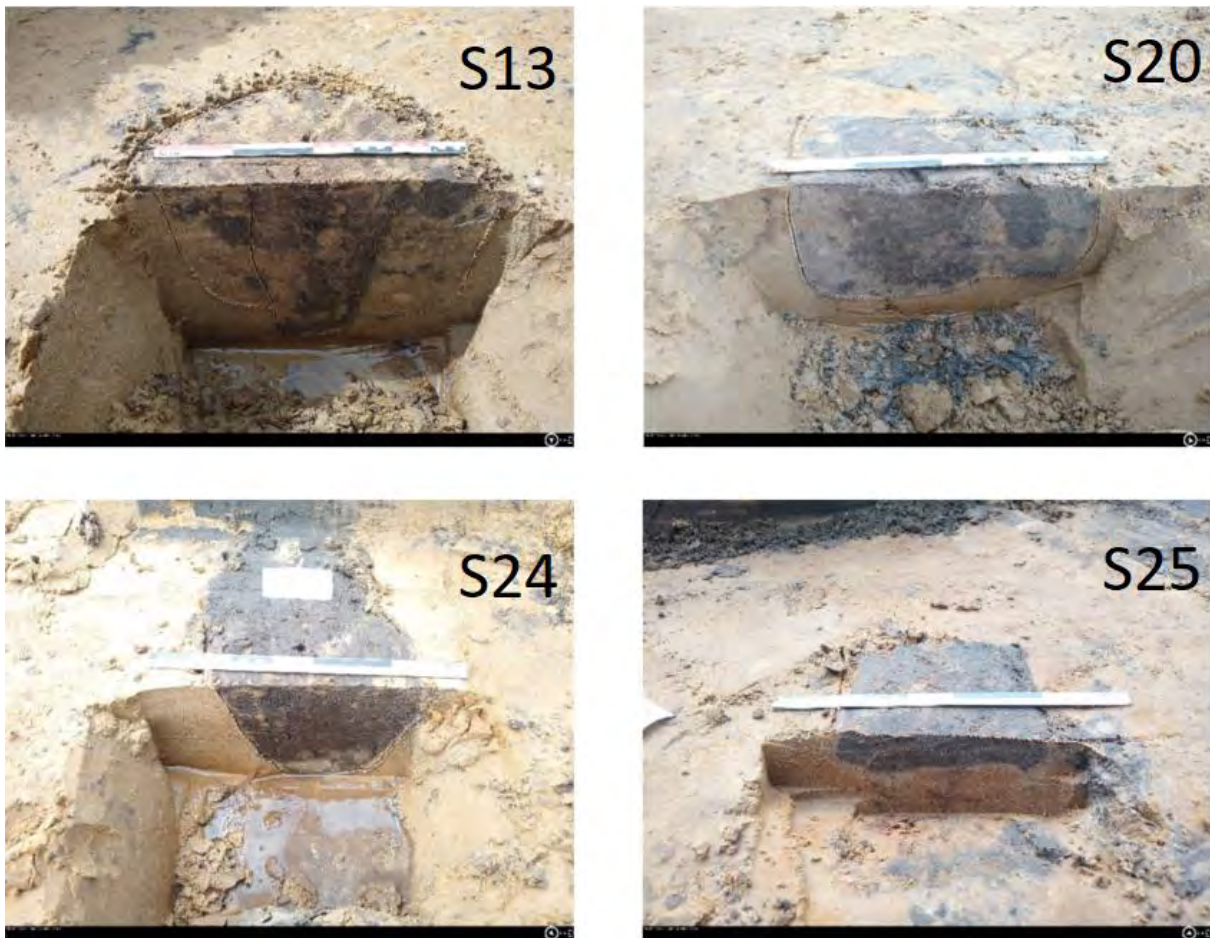
In totaal zijn tijdens het aanleggen van de vlakken 19 paalkuilen gedocumenteerd. Deze sporen betreffen in alle gevallen in omvang vrij kleine ronde of vierkante ingravingen in het dekzand. In geen van deze sporen is vondstmateriaal gevonden. Uit de vlaktekeningen van vlak 1 en 2 blijkt dat de paalkuilen in drie clusters voorkomen (zie figuur 7 en figuur 8).

De eerste cluster ligt circa 7,5 m ten noordoosten van de potstal en betreft één rij van drie paalkuilen (S12, 14 en 15), die parallel aan de rechte zijde van de potstal is georiënteerd. De paalkuilen liggen 1,8 en 2,9 m uit elkaar. Ter hoogte van de meest zuidoostelijke paalkuil (S14) is een 40-tal cm richting de potstal een vierde paalkuil vastgesteld (S13). Uit de coupes op deze donker grijze, geelbruin gevlekte paalkuilen blijkt dat deze sporen 8 tot 24 cm diep zijn ingegraven. In de coupe van de paalkuil die niet in lijn stond met de andere paalkuilen is de plaats van de circa 15 cm dikke verwijderde paal in de vulling herkenbaar, doordat de kuil na verwijdering is opgevuld met grond van de bovenliggende donkerder bouwvoor (S13#0; zie figuur 12).

De tweede cluster met paalkuilen in vlak 1 is op korte afstand ten zuidoosten van de potstal vastgesteld. Twee van deze vierkante paalkuiltjes (S17 en 20) liggen 2,9 m uit elkaar, op de lijn van de meest zuidoostelijke uitbreiding van de potstal. De derde paalkuil (S21) ligt 1,2 m ten noorden van S20. Uit de coupes blijkt dat deze paalkuilen redelijk recht 20 tot 32 cm diep in het dekzand zijn ingegraven. De paalkuilen hebben een gevlekte donkergrijze vulling, die het gevolg lijkt van de opmenging van de voormalige akkerlaag met het onderliggende dekzand. Vergelijkbaar met S13 is in de coupe van S20 ook de contour van de circa 15 cm dikke verwijderde paal herkenbaar (zie figuur 12).

Bij het couperen (S27 en 28) en afwerken (S23 t/m 25 en 29 t/m 33) van S6 zijn ter hoogte van de zuidwest rand van de potstal tien paalkuiltjes gevonden over een afstand van circa 6 m. De tussenliggende afstand varieert van circa 10 cm tot 120 cm. Uit de coupe op de potstal (S27 en 28) en de configuratie van de palen (S29, 30, 31 en 33) lijken de paalkuilen in een min of meer dubbele rij ingegraven. Uit de coupes op deze 5 tot 36 cm diep bewaarde sporen blijkt dat ook het merendeel van deze paalkuilen opgevuld zijn met donker bruingrijs zand van de voormalige akkerlaag en met enkele tot veel brokken van het onderliggende dekzand (zie bijv. S24 en 25 op figuur 12).

Bij het couperen van een langerekte kuil (S3) op circa 6 m ten zuidwesten van de potstal is onder de kuil nog één 22 cm brede en 8 cm diepe paalkuil (S34) gevonden (zie figuur 14). Deze paalkuil lijkt ook opgevuld met resten van de voormalige humusrijke akkerlaag.

Figuur 12. Coupefoto's van S13, 20, 24 en 25.

Stiepfundering

Bij het afwerken van S6/22 werd in het tweede vlak behalve een reeks paalkuilen ook een groter vierkant grondspoor opgemerkt onder de zuidostrand van de potstal (zie figuur 8 en figuur 13). S26 is een circa 70 cm brede vierkante ingraving, welke opgevuld is met een vlekkerige puinrijke zandvulling. Uit de coupe op dit spoor blijkt dat deze slechts enkele centimeters diep bewaard was. Op basis van de historische context, de vorm en de puinrijke vulling is dit vierkant spoor geïnterpreteerd als de onderzijde van een stiepfundering.

Figuur 13. Zuidoostelijke helft van vlak 2, gefotografeerd in zuidwestelijke richting. Links op de foto is de vierkante stiepfundering ingekrast (S26), rechts op de foto is de onderste vulling van de potstal ingekrast (S22).

Kuilen

Tijdens het onderzoek zijn in totaal vijf sporen als 'kuil' aangemerkt (S3, 4, 8, 18 en 19; zie figuur 7). Voor het overgrote deel van deze sporen is de functionele interpretatie onbekend.

Twee kuilen (S18 en 19) zijn ten zuidoosten van de potstal opgemerkt tussen de hier gevonden paalkuilen (S17, 20 en 21). S18 heeft in het vlak een onregelmatige vorm, maar heeft wel een erg vergelijkbare vulling als de paalkuilen. In de vulling van het 14 cm diepe (paal)kuiltje is een spaarzaam geglazuurd scherfje roodbakkerd aardewerk gevonden (V3; zie figuur 10). De vorm, omvang en vulling van S19 is zeer verschillend van de hoger beschreven paalkuilen en S18. De minstens 1 m lange en 70 cm brede kuil wordt in het eerste vlak aangesneden door de jongere demplaag van de potstal (S6#0). Het spoor heeft een vlekkerige vulling en lijkt voornamelijk opgevuld met geelbruin dekzand. Bij het couperen en afwerken van de 24 cm diepe komvormige kuil zijn geen vondsten aangetroffen.

Aan de overzijde van de potstal is S8 als een 80 cm brede en 110 cm lange ovaalvormige kuil gedocumenteerd. De kuil is opgevuld met donker grijs matig tot sterk humeus zand. Behalve enkele baksteen- en houtskoolbrokjes is in de ondiep bewaarde vulling geen vondstmateriaal opgemerkt.

De omvangrijkste kuil is in het zuidwesten van de proefsleuf gevonden. In het vlak is S3 minstens 5 m lang en 140 cm breed. De vulling van de langwerpige kuil of greppel lijkt op de demplaag van de potstal (S6#0). In de vulling zijn behalve enkele puinbrokken geen vondsten opgemerkt. Uit de coupe blijkt dat S3 ingegraven is tot net boven het grondwater en een vlakke bodem heeft (zie figuur 14). Zoals eerder gesteld is onder S3 een ondiep ingegraven paalkuil (S34) opgemerkt. Bij het afwerken van de 16 cm diepe kuil werden geen andere paalkuilen gevonden.

In het vlak snijdt het noordoostelijke deel van S3 een oudere kuil aan. S4 was vermoedelijk een ovaalvormig kuil van minstens 90 cm breed en 1 m lang. De vulling van de ondiep bewaarde kuil bevat minder puin dan de vulling van S3.

Figuur 14. Coupe op S3 (ingekrast); links onder S3 is S34 ingekrast.

Moesbedden

In het uiterste zuidwesten van de proefsleuf zijn vier langwerpige kuilen of greppels (S1 en 2) in de BC-horizont ingegraven (zie figuur 7). De omvang van de sporen is onduidelijk omdat deze slechts fragmentarisch in de proefsleuf zijn blootgelegd. De breedte van de sporen varieert tussen 70 en 140 cm, de lengte van de sporen bedraagt minstens 4 m. Opvallend is dat de sporen haaks op de Lochterweg zijn georiënteerd. Uit de coupe op S1 blijkt dat de 22 cm diepe greppel ingegraven is tot net boven het grondwater en daarna opgevuld is met redelijk homogeen humusrijk zand (zie figuur 16). De vulling van de greppel is tevergeefs doorspit op de aanwezigheid van vondsten.

Deze serie aan greppels is een bekend fenomeen in het Brabants dekzandgebied.¹ De greppels worden vaak geïnterpreteerd als zogenaamde moesbedden. Deze moesbedden werden aangelegd om de bodemvruchtbaarheid op de akker/moestuin te verhogen door humusrijk zand dieper in de bodem te brengen. Het graven van greppels ten behoeve van zandwinning, vormt een tweede vaak geopperde interpretatie. Gezien de ligging van de greppels op een historisch erf worden de greppels in dit geval geïnterpreteerd als restanten van moesbedden. Het uit de greppels gewonnen zand zal destijds uiteraard ook zijn toegepast.

¹ Hiddink, 2005: 180 t/m 183.

Tussen de potstal en de noordoostelijke palenrij zijn tegen de noordwestwand van de proefsleuf drie sporen (S9 t/m 11) gedocumenteerd (zie figuur 7). Van de circa 1 m brede kuilen is slechts de uiterste zuidooststrand in de proefsleuf aangesneden. Uit de coupe op de sporen lijkt het erop dat ook deze sporen de restanten van moesbedden vertegenwoordigen (zie figuur 17). De sporen lijken te bestaan uit een aaneengesloten 24 cm diepe ingraving van greppels, waarbij de onderzijde bestaat uit geroerd dekzand (S9#1) en de bovenzijde uit humusrijk zand (S9#0).

Figuur 15. Vlakfoto van het uiterste zuidwesten van de proefsleuf met vooraan het moesbeddencomplex (S1), welke aangesneden wordt door een donkerdere perceelgreppel (S16).

Figuur 16. Coupe op S1 (ingekrast) en S16.

Figuur 17. Coupe op S9 t/m 11.

Greppel

In het uiterste zuidwesten van de proefsleuf is één circa 40 cm brede greppel (S16) gedocumenteerd, welke ingegraven is in een ouder moesbed (S1). Net als de moesbedden is deze greppel ook haaks op de Lochterweg georiënteerd. Uit de coupe op S16 blijkt dat deze slechts enkele centimeters dieper is ingegraven dan de bovenliggende bouwvoor. De greppel is gedempt met sterk op de bouwvoor lijkende grond. In de vulling van de greppel zijn geen vondsten gevonden.

3.4 Interpretatie van de vindplaats

De hierboven beschreven sporen en vondsten zijn de overblijfselen van het in 1857 in onbruik geraakte boerenerf. Resten van oudere bewoning, begraving of landgebruik zijn niet aangetoond.

Figuur 18. Allesporenkaart vlak 1 geprojecteerd op het kadastraal minuutplan omstreeks 1811-1832 (minuutplan Gemert, Noord-Brabant, sectie E-blad 02 en sectie F-blad 01) (bron: <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>).

Uit bovenstaande begin 19de eeuwse kaart blijkt dat de langgevelboerderij parallel aan de Lochterweg (Lootschestraat) gelegen was, op een kavel die haaks op de weg georiënteerd was. Tijdens het onderzoek is mogelijk de westelijke erfgrans (S16) gevonden van deze ondiepe kavel. Uit het vooronderzoek is bekend dat de percelen ten zuidwesten van het erf in gebruik waren als grasland en het perceel ten oosten van het erf als akkerland (het aan de Rips aangrenzend perceel; Veldhuizen, van & Keunen, 2022:19). Dit 19de eeuwse landgebruik strookt niet met de vaststelling van moesbedden ten zuidwesten en ten noordwesten van de boerderij, die duiden op het gebruik van deze gronden als

tuin. Aangezien de veronderstelde erfgreppel (S16) in de moesbedden (S1) is gegraven, lijkt het erop dat de gronden aan de Lochterweg voorafgaand aan de inrichting tot erf in gebruik waren als akker/tuin.

De van oorsprong dieper ingegraven potstal (S6/22) is het best bewaarde spoor van de eigenlijke boerderij. Uit het aantreffen van dit spoor blijkt dat het staldeel in het zuidwestelijk deel lag van de boerderij (zie figuur 18). Bijgevolg lag het woondeel ofwel het voorhuis in het noordoostelijke deel van de boerderij. Uit de vulling van de potstal blijkt dat deze voorafgaand of tijdens de sloop van de boerderij is leeggeschept. Aangezien de contour van de oorspronkelijke potstal in het zuidwestelijke deel niet intact is, zal deze wellicht vanuit deze richting zijn leeggeschept. De uitstulping richting de straatzijde in de potstal hoort mogelijk bovendien toe aan het seizoenaal leegscheppen van de potstal op de mestkar, waarbij richting de straat een talud werd aangelegd. Indien zo, duidt de uitstulping van het spoor de ligging van een deur of poort in de straatgevel van de boerderij aan.

Resten van de draagdelen van de dakconstructie en wanden van de boerderij lijken op de restanten van één stiepfundering (S26) na niet bewaard. Behalve de potstal, blijkt na uitgebruikname ook de boerderij zorgvuldig gesloopt, waarbij al het nog te recupereren bouw materiaal is meegenomen. In uitzondering hierop is wel een ijzeren muurbeslag bewaard (V2) en mogelijk de restanten van een grijze daklei (V1#2). De aangetroffen paalkuilen lijken restanten van de binneninrichting van de boerderij. De reeks paalkuilen (S23 t/m 25, 27 en 28 t/m 33) in de zuidwestrand kunnen resten zijn van stijlen waaraan de koeien vastlagen. De functionele interpretatie van de andere paalrijen in de boerderij is onduidelijk.

Tijdens het onderzoek zijn weinig sporen aangetroffen van de erfinrichting buiten de boerderij. Het meest opvallende spoor is een zuidwest-noordoost georiënteerde greppel, die zoals blijkt op basis van figuur 18, direct ten zuidwesten van de boerderij lag. Aangezien de gevlekte dempvulling niet gerelateerd lijkt aan het primaire gebruik van de greppel is de functie van dit spoor onbekend. Zulke omvangrijke greppels kunnen mogelijk gerelateerd zijn aan mestbereiding, voedselbewaring of een ambachtelijk proces op het erf. De interpretatie van de overige kleine kuilen is ook onbekend.

Na uitgebruikname is het erf omgezet in akkerland, waarbij tot in de C-horizont is geploegd. De zeer homogene en 'schone' bouwvoor bevestigt dat het erf destijds zorgvuldig ontmanteld is.

Figuur 19. Huidige situatie, waarbij de omgeving van het historisch erf in gebruik is als grasland.

3.5 Waardestelling

3.5.1 Algemene waarderingssystematiek

Voor de waardering is de KNA-systematiek 'Waarderen van vindplaatsen' gevolgd (KNA versie 4.0, specificatie VS06; www.sikb.nl). Daarbij worden numerieke waarden toegekend aan de verschillende waarderingaspecten. Afhankelijk van de score is een vindplaats wel of niet behoudenswaardig (tabel 3).

De vindplaatsen worden eerst op hun fysieke kwaliteit beoordeeld. Ze worden op basis van hun fysieke kwaliteit als behoudenswaardig (opgraven of beschermen) aangemerkt indien de criteria gaafheid en conservering samen bovengemiddeld (5 of 6 punten) scoren. Bij een middelmatige tot lage score (4 punten of minder) wordt naar de inhoudelijke kwaliteitscriteria gekeken om te bepalen of het terrein toch behoudenswaardig is. Indien te verwachten is dat op een van de inhoudelijke criteria 'hoog' wordt gescoord, wordt de vindplaats in principe ook behoudenswaardig geacht. Dit 'vangnet' heeft tot doel er voor te zorgen dat terreinen die van beperkte fysieke kwaliteit zijn, maar desondanks inhoudelijk van groot belang, buiten de beoordeling vallen. Vindplaatsen die op grond van hun fysieke kwaliteit als in principe behoudenswaardig zijn aangemerkt, worden eveneens gewaardeerd op hun inhoudelijke kwaliteit.

Een afweging vindt plaats op de eerste drie inhoudelijke kwaliteitscriteria: zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Belevingswaarde (schoonheid en herinneringswaarde) is slechts van belang voor zichtbare archeologische monumenten en is derhalve voor onderhavig onderzoek niet relevant. Bij een bovengemiddelde score van 7 punten of meer voor de eerste drie criteria, wordt de vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt.

3.5.2 Fysieke kwaliteit

De fysieke kwaliteit bestaat uit de deelaspecten gaafheid en conservering.

Door het destijds ontmantelen- en het latere ploegen zijn de resten van het historisch erf slecht bewaard. Zo zijn enkel diep ingegraven resten zoals bijvoorbeeld de potstal relatief gaaf bewaard. Resten van de dragende constructie van de boerderij zijn op een zeer slecht bewaarde stiepfundering na niet intact. Op basis hiervan scoort de vindplaats laag op het deelaspect gaafheid (1 punt).

Gezien de ondergrond bestaat uit zand is de conservering van organische resten in kuilen boven het grondwater slecht. Dieper dan het grondwater ingegraven kuilen met eventueel organisch materiaal zijn tijdens het onderzoek niet gevonden. Daarom scoort de vindplaats ook voor het deelaspect conservering laag (1 punt).

Omdat de vindplaats slechts twee punten scoort op haar fysieke kwaliteit wordt in onderstaande paragraaf ook gekeken naar haar inhoudelijke kwaliteit.

3.5.3 Inhoudelijke kwaliteit

De inhoudelijke kwaliteit bestaat uit de deelaspecten zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde.

Langgevel boerderijen met potstal kwamen in de 19de eeuw veelvuldig voor op de minder vruchtbare zandgronden van Noord Brabant en Noord Limburg. Binnen dit landschap is dit archeologisch complex daarom niet zeldzaam (1 punt).

Doordat de vindplaats slecht bewaard is, wordt de informatiewaarde van de vindplaats ook gering ingeschat (1punt).

De ensemblewaarde scoort gemiddeld (2 punten). De vindplaats vertegenwoordigt een langgeveelboerderij met potstal en kan daarmee op regionale schaal vergeleken worden met andere begin 19de eeuwse voorbeelden.

Op basis van een score van 4 punten op de inhoudelijke waarde is geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats.

waarde	criteria	scores		
		hoog	midden	laag
beleving	schoonheid	wordt niet gescoord		
	herinneringswaarde	wordt niet gescoord		
fysieke kwaliteit	gaafheid			1
	conservering			1
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid			1
	informatiewaarde			1
	ensemblewaarde		2	
	representativiteit	n.v.t.		

Tabel 3. Scoretabel waardestelling van de vindplaats (tabel 5 uit de KNA).

3.6 Beantwoording van de onderzoeksvragen

Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek kunnen de onderzoeksvragen uit het PvE als volgt beantwoord worden:

Bodemopbouw en genese

1. *Hoe ziet de bodemopbouw eruit in het onderzoeksgebied?*

De bodem is geploegd tot in de BC-horizont, welke vastgesteld is op 40 cm -mv. In bodemkundige zin is sprake van een lage zwarte enkeerdgrond op restanten van een natte veldpodzol.

2. *Zijn er in delen van het gebied restanten van een podzolprofiel (A, E, B, BC-horizont)? Of bevinden zich in het onderzoeksgebied zones met een recentelijk verstoord bodemprofiel?*

De top van de pleistocene bodem is door ploegen omgezet in een bouwvoor en onderliggende menglaag. Op een diepte van 40 cm –mv is dekzand aangetroffen. Hierin is een langgerekte BC-horizont herkend van een natte veldpodzol.

3. *Is de bodemkundige situatie overeenkomstig de verwachting op basis van het vooronderzoek? Waarom wel/niet?*

Ja, zoals het booronderzoek heeft aangetoond komt op een diepte van 40 cm relatief nat dekzand voor.

4. *Is een plaggendek aanwezig? Zo ja, wat is er te zeggen over een datering, eventuele fasering, sporen van historische bodembewerking en de bodem waarop het dek is ontstaan?*

Nee, de bovengrond bestaat uit een recente bouwvoor en onderliggende door ploegen ontstane menglaag.

5. *Wat is de dikte van het plaggendeek en hoe verhoudt zich dat ten opzichte van het paleoreliëf?*

Er is geen plaggendeek vastgesteld. Het oorspronkelijk reliëf zal door bodembewerking licht geëgaliseerd zijn.

6. *Welke post-depositionele processen hebben plaatsgevonden? In hoeverre is sprake van erosie en aantasting of verstoring van archeologische resten door dit soort processen?*

Het lijkt erop dat de boerderij na uitgebruikname zorgvuldig gesloopt is, waarbij het bouw materiaal zoveel als mogelijk is gerecupereerd. Daarna is de omgeving van het erf door ploegen tot 40 cm diep omgezet.

Sporen, structuren en vondsten

7. *Zijn in het onderzoeksgebied archeologische vondsten, sporen en/of structuren aanwezig? Zo ja:*

a. *Wat is de exacte aard, omvang, datering, gaafheid, conservering, het karakter en de inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten?*

De archeologische resten bestaan uit: één potstal van circa 6 bij 6 meter en 30 cm diep; 19 smalle en ondiepe paalkuilen; één ondiep bewaarde vierkante stiepfundering; vijf in omvang sterk afwijkende kuilen, waarvan één langwerpige kuil van 5 m lang en 140 cm breed; vijf circa 1 meter brede moesbedden en één 40 cm brede perceelgreppel. De vondsten bestaan uit 2 stuks aardewerk, 1 tegelfragment, 1 stukje leisteen en 1 ijzeren muurbeslag. Het overgrote deel van de vondsten is aangetroffen in de vulling van de potstal.

De sporen en vondsten vertegenwoordigen resten van een boerenerf uit het begin van de 19de eeuw. Oudere resten zijn niet gevonden. De conservering en gaafheid van deze vindplaats is laag.

b. *Is er sprake van een behoudenswaardige vindplaats?*

Nee, de vindplaats is als niet behoudenswaardig gewaardeerd.

c. *Wat is de functionele interpretatie van de aangetroffen vondsten, sporen en structuren?*

De functionele interpretatie van slechts enkele sporen is duidelijk. Het gaat hierbij om sporen van landgebruik (moesbedden en een perceelgreppel) en de stal (de potstal en één reeks paalkuilen). De vondsten zijn behalve het muurbeslag allen sterk gefragmenteerd. De vondsten vertegenwoordigen bouw materiaal (muurbeslag, tegel en grijze leisteen) en gebruiksaardewerk (scherf faience en steengoed).

d. *Zijn er vondsten, sporen of structuren aanwezig uit verschillende perioden? Zo ja, is een relatie te leggen tussen deze verschillende fasen (continuïteit)?*

Nee, de sporen en vondsten lijken allen gerelateerd aan het 19de eeuws boerenerf.

8. *Is er sprake van concentraties aardewerk en/of (vuur)stenen artefacten? Zo ja, beschrijf de horizontale en verticale spreiding van de vondsten en de mogelijke relatie met grondsporen.*

Nee, er zijn slechts enkele vondsten aangetroffen. Het merendeel van de vondsten is aangetroffen in het demppakket van de potstal.

9. *Kunnen (clusters van) sporen worden toegewezen aan één of meerdere struct(u)ur(en)? Zo ja, om wat voor type struct(u)ur(en) gaat het en wat is de oriëntatie, (max.) afmeting, constructie (dak, wanden, vloer), datering, conservering en (functionele) indeling van deze struct(u)ur(en)?*

Ja, de 6 bij 6 meter grote potstal en de stiepfundering horen toe tot de historische langgevelboerderij. Het staldeel lag wellicht in het zuidwesten en het woondeel ofwel het voorhuis in het noordoosten van de boerderij. De aangetroffen paalkuilen horen toe aan de binneninrichting van de boerderij.

Vragen vanwege doorstart naar opgraving

10. *In welke mate is uit de stratigrafie (profielen en vlakken) en de relatie tussen sporen, structuren e.d. een relatieve datering en fasering af te leiden?*

Niet, de sporen tekenen zich af onder de recente bouwvoor. De moesbedden lijken wel ouder dan de 19de eeuwse erfgrans.

11. *Is het mogelijk om de vindplaats absoluut te dateren (op basis van aardewerk of 14C-datering)? Zo ja, wat is deze datering en op welke manier is de vindplaats gedateerd.*

Nee, op basis van het vondstmateriaal en historische kaarten kan de vindplaats in de 19de eeuw gesitueerd worden.

12. *Kunnen binnen de vindplaats verschillende complextypen of verschillende functies (volgens de hier gehanteerde definitie (zoals erfindeling)) worden onderscheiden?*

Ja, binnen de boerderij lijkt de grens tussen woon- en staldeel op basis van de ligging van de potstal min of meer bepaald.

De zuidoostgrens van het erf lijkt ook vastgesteld in de ligging van de erfgreppel.

13. *Zijn er aanwijzingen voor verschillende bewonings- of gebruiksfasen?(continuïteit?) Zo ja, hoe verhouden deze zich tot elkaar in ruimtelijk opzicht, in functioneel opzicht en met betrekking tot hun materiële cultuur?*

Voorafgaand de inrichting tot boerenerf lijkt de locatie van het onderzoeksgebied in gebruik als akker/tuingrond.

Binnen het spoor en vondstencomplex van het erf is geen fasering opgemerkt.

14. *Bestaan overeenkomsten of verschillen met vergelijkbare vindplaatsen uit dezelfde archeoregio?*

Ja, de vindplaats vertegenwoordigt een langgevelboerderij met potstal. Dit type boerderij komt in het oosten van Noord-Brabant veelvuldig voor.

15. *Wat kan aan de hand van het zoölogisch en botanisch materiaal van de (voedsel-) economie van de vindplaats worden gereconstrueerd?*

Niet van toepassing.

16. Hoe kan samenvattend na dit onderzoek de bewoningsgeschiedenis van het onderzoeksgebied beschreven worden?

Na gebruik als tuingrond lijkt het onderzoeksgebied in de 19de eeuw in gebruik als boerenerf. In 1857 verdween dit erf en werd de onderzoekslocatie weer als bouwland gebruikt.

17. Welke verbanden zijn er te leggen met historische, historisch-landschappelijke, bouwhistorische en overige cultuurhistorische aspecten van het onderzoeksgebied en zijn omgeving?

Deze verbanden zijn tijdens onderhavig waarderend onderzoek niet onderzocht.

18. Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting omtrent de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?

Ja, in de nog niet onderzochte delen van het onderzoeksgebied zullen resten aanwezig zijn van het historisch boerenerf. Het onderzoek heeft aangetoond dat deze wegens geringe fysieke en inhoudelijke kwaliteit niet behoudenswaardig zijn.

4 Conclusie

Het onderzoek heeft aangetoond dat binnen het onderzoeksgebied resten voorkomen van een boerenerf dat in 1857 in onbruik is geraakt. Resten van de boerderij bestaan onder andere uit een 6 bij 6 meter grote potstal en de resten van de erfinrichting uit onder andere een 5 m lange en 140 cm brede kuil waarvan de functie onbekend is. Aantoonbaar oudere archeologische resten zijn niet aangetroffen.

Deze 19de eeuwse vindplaats is niet behoudenswaardig gewaardeerd op zowel haar fysieke- als inhoudelijke kwaliteit. RAAP stelt daarom voor om het volledige onderzoeksgebied te ontheffen van de dubbelbestemming waarde archeologie.

Dit advies is op 23 juni overgenomen in het selectiebesluit van de gemeente Gemert-Bakel (Beuger, 2022). Opgemerkt wordt dat ondanks het archeologisch onderzoek is afgerond, het kan voorkomen dat tijdens de graafwerkzaamheden alsnog archeologische sporen of vondsten worden aangetroffen, zogenoemde toevalsvondsten. Indien dit het geval is, dan moet dit conform de Erfgoedwet, paragraaf 5.4 gemeld worden bij de gemeente Gemert-Bakel.

Literatuur

- Beuger, S. 2022. Beoordeling van een archeologisch rapport + selectiebesluit. Nieuwbouwwijk Lochterweg te De Mortel, gemeente Gemert-Bakel; Archeologisch vooronderzoek: een proefsleuvenonderzoek met doorstart naar opgraving. Gemert-Bakel.
- Hiddink, H. 2005. Archeologisch onderzoek aan de Beekseweg te Lieshout (gemeente Laarbeek, Noord-Brabant). Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 18. Amsterdam.
- Veldhuizen, E.T.A. van, 2022. Onderzoeksgebied Lochterweg te De Mortel Gemeente Gemert-Bakel. Archeologisch proefsleuvenonderzoek met eventuele doorstart naar opgraving. RAAP-programma van eisen 2671. Weesp.
- Veldhuizen, E.T.A. van & L.J. Keunen, 2022. Plangebied Lochterweg te De Mortel, gemeente Gemert - Bakel; archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek. RAAP-rapport 5704. Weesp.
- Water, A.E.M. van de, 2016. Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg, gemeente Gemert-Bakel. Het Archeologie Bureau. Utrecht.

Websites

<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuren:

Figuur 1. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) en onderzoeksgebied (rode stippellijn). Inzet: ligging in Nederland (ster).	5
Figuur 2. Inrichtingsplan 'Nieuwbouwwijk Lochterweg' met aanduiding grens plangebied (zwarte stippellijn) en grens onderzoeksgebied (rode stippellijn).	6
Figuur 3. Het plangebied weergegeven op de kadastrale minuutplannen uit 1811-1832 (minuutplan Gemert, Noord-Brabant, sectie E-blad 02 en sectie F-blad 01; bron: https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl).	8
Figuur 4. Overzicht van de in de proefsleuf aangelegde vlakken en de gedocumenteerde profielen.	10
Figuur 5. Foto van profiel 1 met interpretatie. De bodem van het profielputje is nat door uittreidend grondwater.	13
Figuur 6. Foto van vlak 1 in zuidwestelijke richting met verschillende donker bruine ploeg- of cultivatorsproen.	14
Figuur 7. Allesporenkaart vlak 1.	15
Figuur 8. Allesporenkaart vlak 2.	16
Figuur 9. Resten van de potstal (S6) in vlak 1.	17
Figuur 10. Vondsten uit de Potstal (V1 en 2) en uit een kuil (V3).	18
Figuur 11. Coupe op S6.	19
Figuur 12. Coupefoto's van S13, 20, 24 en 25.	20
Figuur 13. Zuidoostelijke helft van vlak 2, gefotografeerd in zuidwestelijke richting. Links op de foto is de vierkante stiepfundering ingekrast (S26), rechts op de foto is de onderste vulling van de potstal ingekrast (S22).	21
Figuur 14. Coupe op S3 (ingekrast); links onder S3 is S34 ingekrast.	22
Figuur 15. Vlakfoto van het uiterste zuidwesten van de proefsleuf met vooraan het moesbeddencomplex (S1), welke aangesneden wordt door een donkerdere perceelgreppel (S16).	23
Figuur 16. Coupe op S1 (ingekrast) en S16.	24
Figuur 17. Coupe op S9 t/m 11.	24
Figuur 18. Allesporenkaart vlak 1 geprojecteerd op het kadastraal minuutplan omstreeks 1811-1832 (minuutplan Gemert, Noord-Brabant, sectie E-blad 02 en sectie F-blad 01) (bron: https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/).	25
Figuur 19. Huidige situatie, waarbij de omgeving van het historisch erf in gebruik is als grasland.	26
Figuur 20. vlak 1 met vlak- en maaiveldhoogtes.	42
Figuur 21. Vlak 2 met vlak- en maaiveldhoogtes.	43

Tabellen:

Tabel 1. Administratieve gegevens.	7
Tabel 2. Overzicht van voorgaande voor het plangebied relevante onderzoeken.	7
Tabel 3. Scoretabel waardestelling van de vindplaats (tabel 5 uit de KNA).	28

Bijlagen:

Bijlage 1. Tijdschaal

Bijlage 2. Sporenlijst

Bijlage 3. Vondstenlijst

Bijlage 4. Overzicht vlak 1 en 2.

Bijlage 5. Kolomprofielen

Bijlage 1. Tijdschaal

Archeologische perioden				
Tijdperk				Datering
Recente tijd				1945
Nieuwe tijd		C		1850
		B		1650
		A		1500
Middeleeuwen		Laat B		1250
		Laat A		1050
		Vroeg	D: Ottoonse tijd	900
			C: Karolingische tijd	725
			B: Merovingische tijd	525
			A: Volksverhuizingstijd	450
Romeinse tijd		Laat		270
		Midden		70 na Chr.
		Vroeg		15 voor Chr.
Prehistorie	IJzertijd		Laat	250
			Midden	500
			Vroeg	800
	Bronstijd		Laat	1100
			Midden	1800
			Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)		Laat	2850
			Midden	4200
			Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)		Laat	6450
			Midden	8640
			Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)		Laat	12.500
			Jong B	16.000
			Jong A	35.000
			Midden	250.000
			Oud	

tabel1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Bijlage 2. Sporenlijst

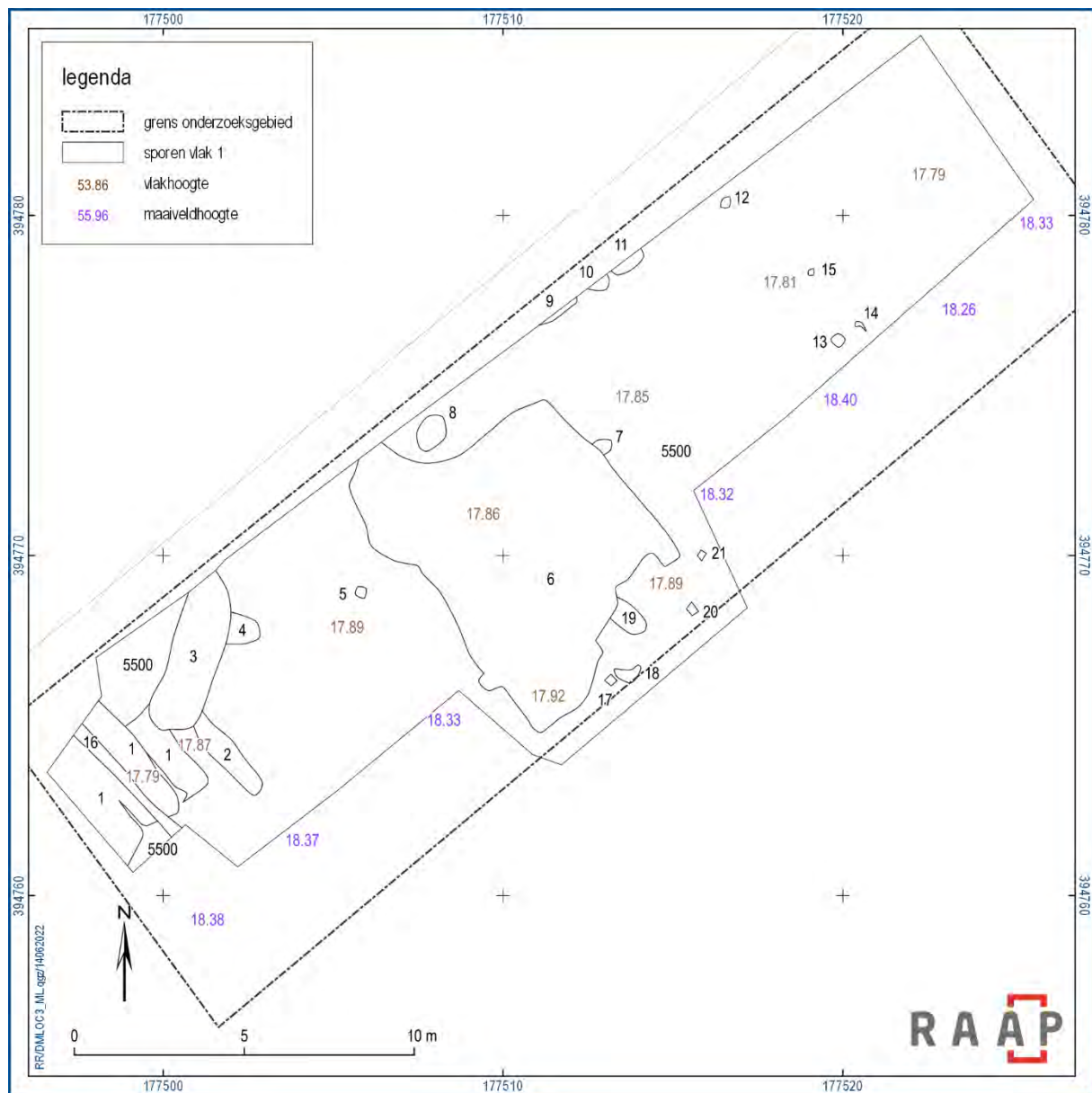
spoor	vulling	vormcoupe	diepte	interpretatie algemeen	interpretatie specifiek	lithogenese	horizont	beginperiode	textuur	bijmeng	mediaan	humus	grind	bioturbatie	kuileur	gevekt	ijzer_mangaan	houtschool	puin	mortel	opmerking
1	0	kom	22	greppel	moesbed				Z	s2	MF			nee	DUY	UY		0		0	podzol kleur
2	0	kom	14	greppel	moesbed				Z	s1	MF			nee	DUY	U		1		0	podzol kleur
2	1	kom	14	greppel	moesbed									nee	DU	UY		0		0	podzol kleur
3	0	kom	16	kuil	kuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1	g1	nee	DUY	U		0	RB3	0	langwerpige kuil; met heterogene dempvulling
4	0	onr	10	kuil	kuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DY	UY		0	RB1	0	podzol kleur
5	0	nnb	5	verstoring	recente verstoring			recent	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	EU		0		0	ploegspoor
6	0	vlak	30	potstal	potstal			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	GU	FE1	1	RB2	0	demp podstal; geen fosfaatvlekken
6	1	vlak	30	potstal	potstal			nieuwe tijd	Z	s1	MF			nee	DUY	EY		1		0	
7	0	hoek	18	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1	g1	nee	DUY	UY	FE1	0		0	
8	0	kom	16	kuil	kuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	Z			0	RB1	0	
8	1	kom	16	kuil	kuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF			nee	YU	DY		1		0	
9	0	vlak	24	greppel	moesbed				Z	s1	MF	h1		nee	DUY	EU		1		0	mogelijk reeks van moesbedden
9	1	vlak	24	greppel	moesbed				Z	s1	MF			nee	YU	DY		0		0	mogelijk reeks van moesbedden
10	0	vlak	24	greppel	moesbed				Z	s1	MF	h1		nee	DUY	EU		1		0	mogelijk reeks van moesbedden
11	0	vlak	24	greppel	moesbed				Z	s1	MF	h1		nee	DUY	EU		1		0	mogelijk reeks van moesbedden
12	0	kom	12	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	UY		0		0	
13	0	hoek	24	paalkuil	paalkuil met kern			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	EY		0		0	
13	1	hoek	24	paalkuil	paalkuil met kern			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	UY	DUY		0		0	
14	0	kom	8	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s2	MF	h1		nee	DUY	EU		0		0	
15	0	onr	12	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s2	MF	h1		nee	DUY	EU		0		0	
16	0	vlak	6	greppel	greppel			nieuwe tijd	Z	s2	MF	h1		nee	DY			0	RB1	0	bouwvoorachtige vulling
17	0	hoek	32	paalkuil	paalkuil met kern			nieuwe tijd	Z	s2	MF	h2		nee	DY			0		0	
17	1	hoek	32	paalkuil	paalkuil met kern			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	UY	DY		0		0	
18	0	punt	14	kuil	kuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	U		0		0	
19	0	kom	24	kuil	kuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF			nee	YU	DY		0		0	
20	0	hoek	20	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DY	UY		0		0	
21	0	onr	22	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DY	U		0		0	
22	0	vlak	30	potstal	potstal			nieuwe tijd	Z	s1	MF			nee	DUY	EY		1		0	potstalstal in vlak 2
23	0	kom	12	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	E		0		0	
24	0	kom	18	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY			0	RB1	0	
25	0	hoek	5	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY			0		0	
26	0	vlak	5	fundering	poer			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	U		0	RB3	0	onderkant van stiepfundering?
27	0	kom	36	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		ja	DUY	UY		0		0	
28	0	kom	12	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		ja	DUY	UY		0		0	
29	0	kom	12	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF			nee	LY	DY		0		0	
30	0	kom	14	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF			nee	DUY	LY		0		0	
31	0	kom	14	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	E		0		0	
32	0	kom	6	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	Y		0		0	

spoor	vulling	vormcoupe	diepte	interpretatie algemeen	interpretatie specifiek	lithogenese	horizont	beginperiode	textuur	bijmeng	mediaan	humus	grind	bioturbatie	kuileur	gevlekt	ijzer_mangaan	houtschool	puin	mortel	opmerking
33	0	onr	16	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s1	MF	h1		nee	DUY	LY		0		0	
34	0	hoek	10	paalkuil	paalkuil			nieuwe tijd	Z	s2	MF	h1		nee	DU			0		0	
5500	0		0	laag	natuurlijke laag	dekzand	B-C		Z	s1	MF			nee	LUY			0		0	
9000	0	vlak	40	laag	bouwvoor		Ap	recent	Z	s2	MF	h1		nee	DUY			0		0	

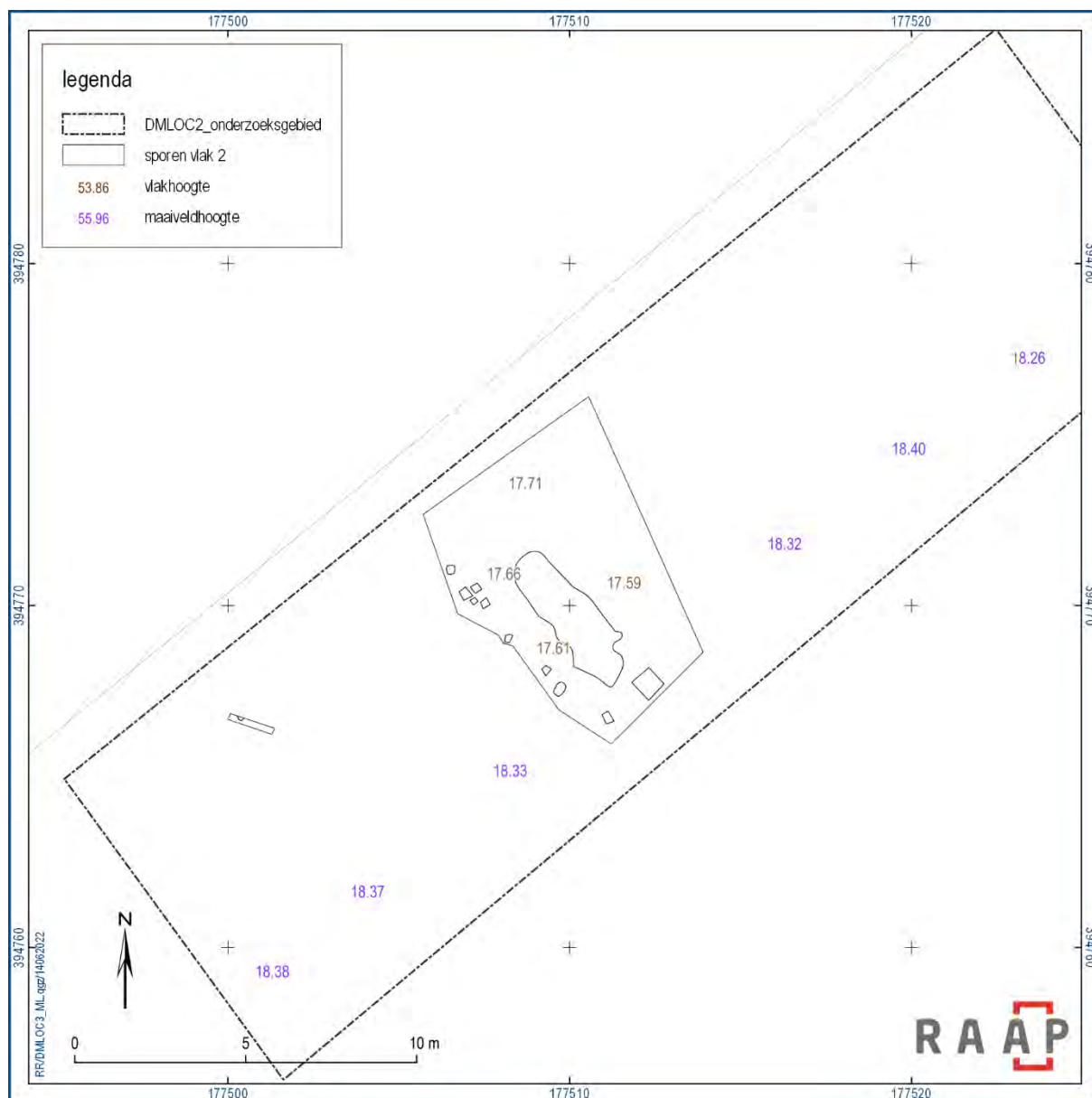
Bijlage 3. Vondstenlijst

vondst	vondstzak	materiaal	aantal	gewicht (g)	verzamelwijze	put	vlak	spoor	vulling	spoor interpretatie	opmerkingen vondstzak
1	0	aardewerk	2	10	aanleg	1	1	6	0	potstal	1 fragment dikwandig steengoed en één fragment blauw beschilderd faience
1	1	bouwkeramiek	1	4	aanleg	1	1	6	0	potstal	fragment van wit geëmailleerde cementtegels
1	2	leisteel	1	9	aanleg	1	1	6	0	potstal	stuk grijze leisteel alle randen secundaire gebroken; geen verdere kenmerken.
2	0	ijzer	1	247	aanleg	1	1	6	0	potstal	muurhaak/anker
3	0	aardewerk	1	13	aanleg	1	1	18	0	kuil	randfragment roodbakkend aardewerk, binnenzijde geglazuurd.

Bijlage 4. Overzicht vlak 1 en 2.

Figuur 20. vlak 1 met vlak- en maaiveldhoogtes.

Figuur 21. Vlak 2 met vlak- en maaiveldhoogtes.

Bijlage 5. Kolomprofielen

Kolomprofiel: DMLOC3_1

Kop algemeen: Projectcode: DMLOC3, Boornummer: 1, Beschrijver(s): RR, Datum: 24-05-2022, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 70, Grondwaterstand: 70

Coördinaten: X-coördinaat in meters: 177505.729, Y-coördinaat in meters: 394763.505, Precisie coördinaat: 1 cm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 18.3, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS

Plaats: Provincie: Noord-Brabant, Gemeente: Gemert-Bakel

Uitvoering: Opdrachtgever: Keizersberg Vastgoed B.V., Uitvoerder: RAAP Zuid

Kolomprofiel: DMLOC3_2

Kop algemeen: Projectcode: DMLOC3, Boornummer: 2, Beschrijver(s): RR, Datum: 24-05-2022, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 60
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 177524.237, Y-coördinaat in meters: 394778.294, Precisie coördinaat: 1 cm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 18.37, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Noord-Brabant, Gemeente: Gemert-Bakel
Uitvoering: Opdrachtgever: Keizersberg Vastgoed B.V., Uitvoerder: RAAP Zuid

